

## ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Цибуляк Юлії

Дослідження розвитку емоційної сфери молодших школярів є вкрай актуальним у контексті сучасних освітніх та соціальних викликів. Воно дає змогу вчасно виявляти труднощі емоційного реагування дітей, сприяти формуванню навичок саморегуляції та забезпечувати психологічну підтримку, необхідну для гармонійного особистісного розвитку.

**Метою** дослідження є обґрунтування результатів експериментального дослідження розвитку емоційної сфери у дітей молодшого шкільного віку.

Емпіричне дослідження було проведено в Дружелюбівському ліцеї Калинівської міської ради, Вінницької області, серед молодших школярів. Загальна кількість респондентів – 47 учнів других-третьох класів віком від 8-10 років, де було виявлено найбільш виражені показники рівні розвитку емоційних станів молодших школярів в умовах невизначеності.

За результатами *методики «Коректурна проба»* можна констатувати, що 12% респондентів характеризуються високим рівнем концентрації уваги, 44% перебувають на її середньому щаблі і 39% досліджуваних мають низький і дуже низький ступені зосередженості на об'єктах. З огляду на отримані дані за методикою можна констатувати, що лише 18% респондентів характеризуються високим рівнем концентрації уваги, 42% перебувають на її середньому щаблі. 40% досліджуваних мають низький і дуже низький ступені зосередженості на об'єктах. Спостерігалась у дітей молодшого шкільного віку з низьким рівнем уваги недостатня спрямованість, стійкість та сконцентрованість уваги, обмеженість у можливостях її розподілу, порушення всіх (або частково) видів контролю за діяльністю.

За методикою запропонованою Берхіним Н.Б. «Дослідження впливу кількості

*повторень на ефективність запам'ятовування»* було отримано такі результати: 4 дітей відтворили більше 4 слів, 9 дітей відтворили від 4 до 6 слів, 20 дітей відтворили від 6 до 8 слів. 16 дітей відтворили від 8-10 слів. Обсяг пам'яті учнів при виконанні завдання (максимальна кількість запам'ятованих слів – 10). Отож, в результаті дослідження більшість учнів продемонстрували прояви пам'яті на середньому і низькому рівні. В дітей з низьким рівнем прояву пам'яті спостерігається низька продуктивність запам'ятовування, особливо відносно довготривалої пам'яті; слабкий динамічний процес слухової короточасної пам'яті, знижений процес опосередкованого смислового запам'ятовування.

Для дослідження тривожності молодших школярів, ми також використали *шкалу явної тривожності CMAS*. За допомогою даної методики ми визначили рівень явної тривожності у дітей молодшого шкільного віку. У результаті чого за шкалою явної тривожності CMAS, ми виявили, що у 30,9 % вибірки прослідковується нормальний рівень прояву тривоги, що свідчить про адекватне сприйняття себе у школі та взаємодії дітей з навколишнім світом. У 36,8 % досліджуваних дітей молодшого шкільного віку виявлено трохи підвищений рівень тривоги. Цей показник, на нашу думку, пов'язаний з особливостями даного віку: залежність від схвалення досягнень батьками, страх зробити чи сказати щось не правильно, а також з надзвичайною ситуацією (умовами військово стану) тощо.

Також дітям молодшого шкільного віку даної вибірки характерний явно високий рівень тривожності – це 14,7 %. Ці діти переживають прояви страху з явними ознаками: тремор кінцівок, посіпування частин тіла тощо. В 4,4 % дітей даної групи досліджуваних виявлено високий рівень тривожності, що підтверджує наші попередні дослідження. Висока тривога у дітей, може бути пов'язана, також, із надзвичайном станом який переживають діти.

За результатами діагностики *стану агресії (опитувальник Басса-Дарки)* ми що, найбільш сильно проявилась фізична агресія – 25%. Фізична агресія привертає

увагу дорослих. Також нами виявлено 20% досліджуваних, які виявляють агресивність в завуальованій формі – шкала «Непряма агресія».. Лише 16% учнів проявляють свою агресивність у вигляді вираження своїх негативних почуттів або готовності до їх вираження при найменшому подразненні. 15% досліджуваних учнів – шкала «Негативізм». За шкалою «Підозрілість» нами досліджено, що 12% учнів відчувають недовіру щодо однолітків та дорослих, а також переконані в тому, що вони планують і приносять шкоду, тому з осторогою відносяться до інших людей. Заздрять і ненавидять оточуючих за вигадані та дійсні дії 6% досліджуваних учнів молодшого шкільного віку (за шкалою "Образ"). Вербальну агресію виявляють лише 3% учнів молодшого шкільного віку. Висловлюють можливе переконання в тому, що вони є поганими, відчувають докори сумління лише 3% досліджуваних учнів за шкалою «Почуття провини».

Загальний рівень *індексу агресивності* у молодших школярів становить 22, що відповідає нормативним межах. Це свідчить, що діти не демонструють надмірної агресії, однак можуть мати труднощі з емоційною адаптацією до соціальних ситуацій у школі та поза її межами. Недостатня емоційна пристосованість може проявлятися у труднощах саморегуляції, сприйнятті конфліктних ситуацій та реагуванні на стресові чинники. Тому важливо приділяти увагу розвитку емоційного інтелекту, навичок вирішення конфліктів та соціальної взаємодії, що сприятиме більш гармонійному розвитку учнів.

Далі в дослідженні використовувався *тест «Дім-Дерево-Людина» Дж. Бака*. Серед другокласників виявлено високий і середній рівень тривожності, 19–23,4% дітей мають виражені емоційні переживання. В більшості молодших школярів (57,4–65,9%) переважає середній рівень емоційної стійкості, вони демонструють позитивний настрій, без ознак тривожності чи конфліктності. Аналіз результатів малюнкового тесту дозволив виявити від 8 до 10 учнів а це від 17 % до 21, 2% досліджуваних молодших школярів у яких спостерігається низький рівень

частотності прояву емоційних переживань.

За допомогою опитувальника «Оціночна шкала емоційних проявів дитини» (авт. Й. Шванцар), як показав аналіз результатів показав, що серед молодших школярів 47% повідомили про середнє (2 бали) щастя. Учні часто висловлюють радість (43%). За оцінками вчителів, середній показник ніжності дітей молодшого шкільного віку становить 64%.

Результати дослідження свідчать, що більшість молодших школярів демонструють низький або відсутній рівень збудливості, дратівливості, дисфорії, упертості, нетерплячості та агресії. Проте певна частина дітей (4–5%) виявляє підвищену емоційну реактивність, що потребує уваги дорослих і педагогів для своєчасної підтримки емоційного розвитку. Загалом емоційний стан учнів залишається в межах норми з окремими індивідуальними коливаннями.

Таким чином, за результатами здійсненого дослідження виявлено, частку учнів молодшого шкільного віку учнів які мають високий показник прояву емоційних переживань, що, передусім, заважає їх розвитку та становленню як особистості та досягненню результатів у навчанні. Зниження динаміки негативних емоційних переживань, досягнення певного рівня впевненості може позитивно вплинути не лише на засвоєння ними знань, вмінь та навичок, але й на їх особистісний розвиток.

### Список використаних джерел

1. Ластавчук Д. Розвиток емоційної сфери молодших школярів. URL: <https://surl.li/irghdl>
2. Маляр О.І. Психологічне дослідження взаємозв'язку розвитку довільної сфери з емоційними проявами дітей молодшого шкільного віку. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Серія №12. Психологічні науки: зб. Наукових праць. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. № 43(67). 421 с.
3. Медведєв О. Розвиток емоційної сфери особистості дитини як психолого-педагогічна проблема. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. № 44. С. 173-179.